

ΟΙ ΞΕΝΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΒΟΙΑ

Η Εύβοια παρουσιάζει έντονα τα ίχνη της ανθρώπινης παρουσίας και δραστηριότητας από τους προϊστορικούς ως τους ρωμαϊκούς και βυζαντινούς χρόνους. Οι σημαντικές αρχαιότητες όλων των εποχών και η δυνατότητα να μελετηθούν στην εξέλιξη τους ολόκληρες πόλεις και οικισμοί προκάλεσαν από νωρίς το ενδιαφέρον των αρχαιολόγων, Ελλήνων και ξένων. Καθώς αποτέλεσε το σταυροδρόμι ρευμάτων και πολιτιστικών εκφράσεων σε διάφορες περιόδους της ελληνικής ιστορίας, υπήρξε αντικείμενο σημαντικών ερευνών και μελετών.

Η Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή στην Ερέτρια

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η αρχαία πόλη της Ερέτριας, όπου μπορούμε να παρακολουθήσουμε την πορεία μιας εγκατάστασης της Πρωτοελλαδικής περιόδου (περίπου το 2.000 π.Χ.) ως την ακρόαυσα πόλη των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων και την εγκατάλειψή της στους ρωμαϊκούς χρόνους.

Ήδη από τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, οι Έλληνες αρχαιολόγοι αρχίζουν τις έρευνες στην Ερέτρια. Ο Χρ. Τσοπάνης αποκάλυπτε την νεκρόπολη (1891-1895) και ο Κ. Κουρουνιώτης τον ναό του Απόλλωνος Δαφνηφόρου (1897), το ιερό της Αμαρυσίας Αρτέμιδος, τα Λαύρα στο Λιάνο, τον Μακεδονικό Τάφο και άλλα σημαντικά μνημεία της πόλεως. Αργότερα ο Ν. Παπαδάκης ανασκάπτει το ιερό της Ίσδος και η Ε. Κωνσταντινίου, το κεραμικό εργαστήριο κοντά στο ναό του Απόλλωνα.

Οι έρευνες συνεχίζονται από την Αρχαιολογική Υπηρεσία παράλληλα με την προσπάθεια αποτυπώσεως όλων των μνημείων της πόλεως. Το 1961 ο Β. Πετράκος αποκάλυπτε την Θόλο και τμήμα της αρχαίας Αγοράς (1980), ο Κ. Δαδάρας ιερό της Αρτέμιδος (1964) και ο Π. Θέμελης μια κύρια οδό της πόλεως, τμήμα του τείχους και οι ιδιωτικές κατοικίες (1969).

Το 1962 ο Γ. Παπαδημητρίου κάλεσε τους Ελβετούς αρχαιολόγους να βοηθήσουν στις έρευνες της Ερέτριας. Δημιουργείται η Ελβετική Αποστολή, που αργότερα μετατρέπεται σε Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή (1975). Οι εργασίες της Σχολής ξεκίνησαν με τη συμπληρωματική έρευνα και δημοσίευση πλαισιωμένων ανασκαφών, όπως του

ναού του Διονύσου στο Θέατρο, του ιερού του Δαφνηφόρου Απόλλωνα, τμημάτων του τείχους της πόλεως και της μεγάλης Δυτικής Πύλης. Τα μνημεία αυτά είχαν ανασκαφεί από τον Κ. Κουρουνιώτη κυρίως, στο τέλος του προηγούμενου αιώνα, και ήταν απαραίτητη η πλήρης μελέτη τους. Οι νέες ανασκαφές της Σχολής επικεντρώνονται στη μνημειώδη Δυτική Πύλη των πρώιμων κλασικών χρόνων, όπου διαπιστώνονται πέντε διαφορετικές φάσεις (από τους πρώιμους αρχαϊκούς ως τους ρωμαϊκούς χρόνους). Επεκτείνονται στη δυτική νεκρόπολη, θόρα της Πύλης, με τους πλούσιους τάφους του 5ου αι. π.Χ., και στα νότια της Πύλης, στο σημαντικό συγκρότημα οικοδομημάτων. Αποκαλύπτονται οικοδομήματα όπως το τριγωνικό Ηρώο (τέλος 8ου αι. π.Χ.), που περιλάμβανε ταφές πολεμιστών σχετιζόμενων με την τελευταία φάση του μεγάλου πολέμου μεταξύ Χαλκιδέων και Ερετριέων για το Αηλιάνο πεδίο. Επίσης χώροι λατρείας των αφηρωσμένων νεκρών ηγεμόνων («Οίκος» του 7ου π.Χ. αι.) και τα Ανάκτορα Ι και ΙΙ, που φτάνουν ως την ύστερη κλασική εποχή και αποτελούν χώρους διαδίσωσης Ερετριέων ευγενών.

Οι τελευταίες έρευνες των Ελβετών και Ελλήνων αρχαιολόγων δείχνουν ότι η Ερέτρια υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους οικισμούς της Μεσογείου στα γεωμετρικά χρόνια.

Οι εργασίες της Σχολής επεκτείνονται και στην αρχαία Αγορά της πόλεως, σημαντικό τμήμα της οποίας είχαν αποκαλυφθεί παλιότερα (Β. Πετράκος), και σε ιδιωτικές κατοικίες. Στα χρόνια 1972-1980 αποκάλυπτεται η «οικία των μωσαϊκών», μια μεγάλη ιδιωτική κατοικία του 4ου αι. π.Χ. με ωραία μωσαϊκά δάπεδα, και άλλες οικίες πλούσιων Ερετριέων.

Τα μέλη της Σχολής (Κ. Schefold, P. Auberson, M. Martin, L. Kahl, Chr. Dunant, C. Bérard, P. Ducrey, I. Metzger, D. Knoepfler, K. Morgenthaler, K. Reber κ.ά.) δημοσιεύουν τα αποτελέσματα των ερευνών και τις μελέτες τους στα περιοδικά Αρχαιολογικό Δελτίο, Antike Kunst, Bulletin de Correspondance Hellénique και τη σειρά Ephra, Ausgrabungen und Forschungen.

Σημαντική βοήθεια για το έργο της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και της συνέχιση των ανασκαφών της Σχολής υπήρξε η συμβολή στην επέκταση των αποθηκευτικών και έκθεσιακών χώρων του Μουσείου (1990).

Η Αγγλική Αρχαιολογική Σχολή στο Λευκαντί

Το Λευκαντί είναι ένας τεχντός λόφος που σχηματίστηκε από επιχώσεις στο ανατολικό άκρο του Αηλιάνου πεδίου. Θεωρείται η παλαιά Ερέτρια, της εποχής του Χαλκού, που γύρω στα τέλη του 8ου αι. π.Χ. εγκαταλείπεται για να μεταφερθεί στη θέση της σημερινής Ερέτριας. Η ανεργασία Άγγλων (H. Popham, L. Sackett κ.ά.) και Ελλήνων (Π. Θέμελης, Ε. Τουλούτα, Π. Καλλιάδης) αρχαιολόγων οδήγησε στην αποκάλυψη ενός εξαιρετικά σημαντικού οικισμού που χρονολογείται από τους πρωτοελλαδικούς ως τους ύστερους μνημειακούς και μεσαιωνικούς χρόνους. Τα ευρήματα της «Ξερόπολη», της «Τούμπας» και των άλλων θέσεων που ερευνηθήσαν δίνουν νέα στοιχεία για την ιστορική εξέλιξη του ελλαδικού χώρου, ιδιαίτερα στους χρόνους ανάμεσα στον 10ο και τον 9ο αι. π.Χ. Σημαντικές αποκαλύψεις υπήρξαν οι «οικοί» των αρχών της πατριαρχικής κοιναίας του 10ου και 9ου αι. π.Χ., τα ταφικά σύνολα με τα πλούσια ευρήματα κεραμικής και μεταλλοτεχνίας και η πολύ σημαντική κεραμική της πρωτοελλαδικής και μεσοελλαδικής περιόδου, της οποίας όμως δεν έχει γίνει ακόμη η ολοκληρωμένη παρουσίαση. Από το Λευκαντί προέρχονται το πήλινο ειδώλιο Κενατάουρο, όπλα και κοσμήματα, και το πρώτο ποδήρες ένδυμα από το μεγάλο πρωτογεωμετρικό κτήριο.

Οι ανασκαφές άρχισαν το 1964 στην «Ξερόπολη» και συνεχίστηκαν στη γύρω περιοχή («Τούμπας», «Παλιά Περιβάλλια», «Σκουμπρή»).

Τα αποτελέσματα των ερευνών και οι μελέτες έχουν δημοσιευτεί στα περιοδικά Αρχαιολογικό Δελτίο, Αρχαία Ευβοϊκά Μελέτες, Annual of British School, (BSA), Antiquity και στη σειρά Lefkandi I και II.

Ευρήματα από το Λευκαντί (μνημειακής και γεωμετρικής εποχής) εκτίθενται στο Μουσείο της Ερέτριας.

Μια απλή αναφορά θα πρέπει να γίνει εδώ και για τη μικρή έρευνα του Β. Lolling (1883) στον Άγιο Γεώργιο στη Β. Εύβοια, όπου τοννοθετείται το ιερό της Αρτέμιδος.

Στη Ν. Εύβοια, κυρίως στην περιοχή της Καρστού, έρευνες έχει πραγματοποιήσει ο R. Keller, μέλος της Καναδικής Σχολής.

Μ. Σαλλιώτου-Οικονομάκου

Αρχαιολόγος